

Christelijk Oratoriumkoor Woerden
'In Freud und Leiden'

*concert met werken van
Mendelssohn, Schubert, Rheinberger en Bruckner*

Zaterdag 20-04-2013

20:00 uur

Opstandingskerk

Wilhelminaweg 8

Woerden

Beste muziek liefhebber,

Vanavond krijgt u in het kader van het 95-jarig bestaan van het Christelijk Oratoriumkoor Woerden Duitse/Oostenrijkse romantische koormuziek te horen van Rheinberger, Mendelssohn, Schubert en Bruckner. Deze schitterende muziek waarin "Freud und Leiden" elkaar afwisselen, a capella uitgevoerd onder leiding van Chris Pouw, wordt omlijst door bijpassende orgelmuziek, gespeeld door Erick Versloot. Wij hopen begin volgend jaar voor u het Requiem van W.A. Mozart en de Nelson mis van F.J. Haydn te zingen als afsluiting van ons 95-jarig bestaan als Christelijk Oratoriumkoor Woerden.

Voor nu heel veel luistergeroegen toegewenst,

Pieter Hagendijk, voorzitter.

Franz Schubert (1797-1828)

Franz Schubert, de grote Weense componist was relatief arm, nogal teruggetrokken, klein van stuk, drager van een bril, kippig, gek op een glas wijn en een grote fan van Beethoven. Toen hij tien jaar was, werd hij koorknaap bij het keizerlijk hof in Wenen. Op zeventienjarige leeftijd componeerde hij zijn eerste van uiteindelijk zes missen. Schubert heeft ook talloze liederen op muziek gezet.

Zijn leven lang droeg hij de kerkmuziek een warm hart toe; misschien deels ook uit noodzaak voor zijn levensonderhoud.

Zijn religiositeit werd in de loop van zijn leven steeds meer ondogmatisch en vrijzinnig van karakter, wat blijkt uit de toen nogal bevindelijke teksten van de "Deutsche Messe". De tekst is geen klassiek misgezang; het traditionele Latijn van de mis is vervangen door vrije Duitse teksten, met een associatieve en romantiserende inslag. Aanvankelijk stuitte hij daardoor op kerkelijk verzet, maar tegenwoordig is de "Deutsche Messe" zeer populair, vooral in Oostenrijk en Zuid-Duitsland.

Schubert: Deutsche Messe, D.872, delen 1, 2, 8 en 9

1. Zum Eingang

Wohin soll ich mich wenden,
wenn Gram und Schmerz mich drücken?
Wem künd' ich mein Entzücken,
wenn freudig pocht mein Herz?
Zu Dir, zu Dir, o Vater
komm ich in Freud und Leiden,
Du sendest ja die Freuden,
Du heilest jeden Schmerz.

Bij de intocht

*Waar moet ik mij op richten
als smarten mij verteren?
Of tot wie kan 'k mij keren
als vreugd' klopt in mijn hart?
Tot U, o Heer en Vader,
kom ik in vreugd' en lijden,
gij kunt mijn hart verblijden,
gij steunt mij bij mijn smart!*

Ach, wenn ich Dich nicht hätte,
was wär' mir Erd' und Himmel?
Ein Bannort jede Stätte,
ich selbst in Zufalls Hand.
Du bist's, der meinen Wegen
ein sich'res Ziel verleihet,
und Erd' und Himmel weihet
zu süßem Heimatland.

Doch darf ich Dir mich nahen,
mit mancher Schuld beladen?
Wer auf der Erde Pfaden
ist deinem Auge rein?
Mit kindlichem Vertrauen
eil' ich in Vaters Arme,
fleh' reuerfüllt: Erbarme,
erbarm', o Herr, Dich mein!

Süß ist dein Wort erschollen:
Zu mir, ihr Kummervollen!
Zu mir! Ich will euch laben,
euch nehmen Angst und Not.
Heil mir! Ich bin erquicket!
Heil mir! Ich darf entzückt
mit Dank und Preis und Jubel
mich freu'n in meinem Gott.

2. Zum Gloria

Ehre, Ehre sei Gott in der Höhe!
Singet der Himmlischen selige Schar.
Ehre, Ehre sei Gott in der Höhe!
stammeln auch wir, die die Erde gebar.
Staunen nur kann ich und staunend mich
freu'n; Vater der Welten! doch stimm' ich
mit ein: Ehre sei Gott in der Höhe!

Ehre, Ehre sei Gott in der Höhe!
Kündet der Sterne strahlendes Heer.
Ehre, Ehre sei Gott in der Höhe!
säuseln die Lüfte, brauset das Meer.
Feiernder Wesen unendlicher Chor
jubelt in ewigen Danklied empör:
Ehre sei Gott in der Höhe!

*Ach, als ik U niet kende,
ontviel mij aard' en hemel;
'k vond overal ellende,
door 't noodlot overmand.
Gij hebt aan al mijn wegen
een zinvol doel gegeven:
het aards en hemels leven
maakt gij tot vaderland.*

*Maar kan ik U wel nad'ren
met zoveel schuld beladen?
Wie loopt op aardse paden
van zond' en schulden vrij?
Met kinderlijk vertrouwen
zoek ik uw vaderarmen,
smee ik met berouw: erbarm,
ontferm u over mij.*

*Uw woord horen wij klinken:
'Komt tot mij wie verzinken,
ik geef u spijs en drinken,
red u uit angst en nood.'
Uw heil komt mij verkwikken,
Gij zult mijn lot beschikken,
geen angst doet mij meer schrikken,
ik jubel: God is groot!*

Bij het Gloria

*Ere, ere zij God in den hoge!
klinkt het hierboven de hemelen door.
Ere, ere zij God in den hoge!
stamelt hen na hier beneden ons koor.
Stam'lend slechts klinkt hier op aarde het
lied van wie de pracht van Gods glorie
beziat: Ere zij God in de hoge!*

*Ere, ere zij God in den hoge! zingt ook het
sterrenkoor 's nachts met ons mee.
Ere, ere zij God in den hoge!
fluist'ren de wolken en buldert de zee.
Jub'lende leden van 't eeuwigheidskoor,
brengt met gejuich weer uw lied ten
gehoor: Ere zij God in den hoge!*

8. Schlussgesang

Herr! Du hast mein Fleh'n vernommen,
selig pocht's in meiner Brust;
in die Welt hinaus, ins Leben
folgt mir nun des Himmels Lust.
Dort auch bist ja Du mir nahe,
überall und jederzeit;
aller Orten ist Dein Tempel,
wo das Herz sich fromm Dir weicht.
Segne, Herr, mich und die Meinen!
Segne unsern Lebensgang!
Alles unser Tun und Wirken
sei ein frommer Lobgesang.

9. Anhang: Das Gebet des Herrn

Anbetend Deine Macht und Größe
versinkt in Nichts mein bebend Ich.
Mit welchem Namen, Deiner würdig,
Du Unnennbarer, preis ich Dich?
Wohl mir! Ich darf Dich Vater nennen,
nach Deines Sohnes Unterricht;
so sprech' ich denn zu Dir, mein Schöpfer
mit kindlich froher Zuversicht.

Slotgezang

*Heer, g' hebt mijn gebed vernomen,
ik ervaar het binnenin,
in de wereld van het leven
sterkt mij nu een diep're zin.
Daar zult u mij nader blijven
overal en t' aller tijd.
Allerwegen is uw tempel
waar het hart zich aan u wijdt!
Zegen, Heer, mij en de mijnen!
zegen onze levensgang,
dat geheel ons doen en werken
voor u zij een lofgezang.*

Het gebed des Heren

*Als ik aanbid uw macht en grootheid,
bezwijkt ontdaan mijn kleine ik,
want bij uw onuitspreekb're hoogte
schieft ik tekort elk ogenblik.
Gelukkig! 'k mag U Vader noemen,
zoals uw zoon ons heeft geleerd;
dus spreek ik nu tot U, mijn Schepper,
als kind dat blij zijn ouders eert.*

Orgel: Improvisatie over thema's uit de Deutsche Messe van Franz Schubert

Josef Rheinberger (1839 - 1901)

Rheinberger behoort tot de componisten die min of meer vergeten zijn. In zijn tijd was hij echter zeer bekend. In zijn composities gebruikt hij uiteenlopende stijlen: klassieke vocale polyfonie, barokcontrapunt, de Weense klassieke stijl en de vroegromantische stijl. In zijn koorwerken toont hij zich meester in emotie en expressie: "Muziek stijgt boven woorden uit. Het begint waar woorden niet meer toereikend zijn; dus heeft het weinig zin te proberen om muziek dichters bij luisteraars te brengen door middel van uitleg".

Hij werd geboren in Liechtenstein, maar hij woonde bijna zijn hele leven in München. Rheinberger was, evenals Mendelssohn en Mozart, een jong talent en begon al op 7-jarige leeftijd orgel te spelen. Op zijn twaalfde werd hij toegelaten tot de Academie voor Muziek in München. Hij was daar later gedurende ruim 30 jaar hoogleraar contrapunt en orgel. Rheinberger was tevens organist en kapelmeester in München. Hij schreef er onder andere veertien missen, drie

requiems en talrijke motetten voor liturgisch gebruik.

Naast zijn taak als hoogleraar, was hij een toegewijd onderzoeker en pleitbezorger van oude muziek. Zijn kennismaking met oudere vormen had een diepgaand effect op zijn eigen composities.

Het 'Ave Regina Caelorum' is een van de vijf Maria-antifonen die in de Getijdengebeden werden gezongen als de afsluiting van de Completen (dagsluiting). In dit gezang wordt de Heilige Maagd Maria geëerd als Koningin der Hemelen ("Regina Caelorum").

Rheinberger: Hymne, Ave Regina Caelorum, Op.140 Nr. 4

Ave, Regina, Regina Caelorum.

Ave, Domina Angelorum:

Salve radix, salve porta

Ex qua mundo lux est orta:

Gaude, Virgo gloriosa,

Super omnes speciosa:

Salve, o valde decora,

Et pro nobis Christum exora.

Ave, Regina Caelorum

Wees gegroet Gij Koningin der Hemelen

Wees Gegroet, Gij Meesteres der Engelen:

Heil U wortel, heil U poort

waaruit het Licht der Wereld is opgegaan:

Verheug U, roemrijke Maagd,

die geliefd is boven allen:

Wees gegroet, Gij wonderschone,

En wees onze voorspraak bij Christus.

Wees gegroet Gij Koningin der Hemelen

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809-1847)

Mendelssohn was net als Mozart een soort wonderkind. Als componist keek Mendelssohn vooral achterom naar zijn grote voorbeelden Bach, Händel en Mozart. Hij haalde Bach weer uit de vergetelheid en gaf de eerste aanzet aan de Bach-revival die nog steeds voortduurt.

Mendelssohn was een veelzijdig componist, die leefde bij de overgang van de klassieke naar de romantische tijd. Hij componeerde onder meer oratoria, motetten, psalmcantates, en orgelmuziek.

Omstreeks 1845 componeerde hij het *Trauergesang* (Op. 116), een vierstemmig werk voor een begrafenis. Het weerspiegelt zijn muzikale taal: warm, maar niet sentimenteel. De melodielijn in de sopraan, harmonisch gedragen door de andere stemmen, drukt droefheid uit, maar ondersteunt ook de tekst met zijn, voor romantici zo kenmerkende verlangen naar bevrijding door de dood.

Mendelssohn: Trauergesang, Op.116

Sahst du ihn hernieder schweben

in der Morgenröte Lichtgewand?

Palmen strahlten in des Engels Hand;

sein Berühren trennt des Geistes Leben

von der Erdenhülle schwerem Band.

Wem, o Engel, rufet dein Erscheinen?

Sag, wem gilt dein Flug so ernst und hehr?

Zag je hem niet omlaag zweven,

in een gewaad van licht, gelijk het

morgenrood? Palmen straalden in de hand

van de engel; zijn aanraking maakt het

leven van de geest los van de zware band

met het stoffelijk omhulsel.

Wie, o engel, roep je met je verschijnen?

Zeg mij, voor wie geldt jouw vlucht, zo

Was erblick' ich! Aller Augen weinen,
ach, ihr Liebling ist nicht mehr!

Lächelnd schlief er ein,
des Himmels Frieden strahlt vom
vielgeliebten Angesicht,
und die Mien', in der sein Geist hienieden
sich verklärt, verließ ihn sterbend nicht.
Lächelnd schlief er ein.

ernstig en verheven?

*Wat zie ik! De ogen van allen wenen,
ach, haar liefste is niet meer!*

Glimlachend sliep hij in,

*hemelse vrede straalt af van zijn geliefde
aangezicht,*

*en de gelaatsuitdrukking, waarmee zijn
geest hier beneden begint te stralen van*

*bovenaards geluk, verliet hem niet toen hij
stierf. Glimlachend sliep hij in.*

Orgel: Cantilena uit Sonate 11, op. 148- Josef Rheinberger

Rheinberger: Hymne, Dein sind die Himmel (Psalm 89:12 en 15a); Op. 69 Nr. 2

Dein sind die Himmel und dein ist die Erde
du hast der Welten Kreis, hast die Fülle
der Erde fest begründet.

Gerechtigkeit und der Wahrheit Kraft
sind die Pfeiler deines Thrones.

Dein sind die Himmel und dein ist die Er-
de.

Van U is de hemel en van U is de aarde;

de wereld en al haar volheid,

U hebt ze gegrond.

*Gerechtigheid en recht zijn de grondslag
van uw troon.*

Van U is de hemel en van U is de aarde.

Eén van Rheinbergers mooiste werken is misschien wel het zesstemmige motet *Bleib bei uns*, Op. 69 Nr. 3, het zogenaamde Abendlied. Het is gebaseerd op zijn afstudeerwerk uit 1855. Helemaal aan het begin verschuift de toonsoort van F majeur naar a mineur. De bezwerende melodische lijn in dit stuk is kenmerkend voor zijn subtiele composities.

Rheinberger: Motet, Bleib bei uns (Abendlied); Op.69 Nr. 3

Bleib bei uns, denn es will Abend werden,
und der Tag hat sich geneiget.

Blijf bij ons, want het wordt avond, het

einde van de dag nadert.

Mendelssohn: Motet, Herr, nun lässest du deinen Diener in Frieden fahren (Lofzang van Simeon), op.69 Nr. 1

Herr, nun lässest du deinen Diener in
Frieden fahren, wie du verheißen hast.

Denn mein Auge hat deinen Heiland
gesehen, den du bereitet hast vor allen
Völkern: dass er ein Licht sei den Heiden,
und zu Preis und Ehre deines Volkes Israel.

Ehre sei dem Vater, und dem Sohne,
und dem heiligen Geist. Wie es war zu
Anfang, jetzt und immerdar,
und von Ewigkeit zu Ewigkeit.

Amen.

*Nu laat Gij, Here, uw dienstknecht gaan in
vrede, naar uw woord, want mijn ogen*

*hebben uw heil gezien, dat Gij bereid hebt
voor het aangezicht van alle volken:*

*licht tot openbaring voor de heidenen en
heerlijkheid voor uw volk Israël.*

Eer aan de Vader en de Zoon

*en de Heilige Geest. Zoals het was in het
begin, nu en altijd,*

en in de eeuwen der eeuwen.

Amen

Orgel:

Variaties over 'Freu dich sehr o meine Seele'- Christian Heinrich Rinck (1770-1846)

Improvisatie over het Wilhelmus 'Ben ik van Duitse bloed'

Josef Anton Bruckner (1824 –1896)

Bruckner was een Oostenrijks componist en dankt zijn roem vooral aan elf groot opgezette symfonieën, drie missen waarvan twee in middelgrote en één in zeer grote bezetting, een Te Deum, Psalm 150 en een strijkkwintet. Hij legde zich voornamelijk toe op de genres symfonie en religieus koorwerk en bereikte hierin grote hoogten.

Vanavond hoort u de kruishymne *Vexilla Regis prodeunt*. De tekst is van Venantius Fortunatus (circa 535 - 609), de grote dichter van kruishymnen. Het is een van de bekendste, Voor-middeleeuwse kruishymnen uit de R.K. liturgie. Deze

hymne wordt vaak gezongen bij vespers in de Goede Week tot Witte Donderdag.

Het lied begint triomfantelijk in de eerste regel als met een bazuinstoot, maar het wordt alras super devoot. De problematiek waarover het lied eigenlijk gaat staat in de volgende regels van vers 1: het geheim van het kruis is, dat de Schepper van het leven aan het kruishout is gehangen ("*Quo carne carnis conditor suspensus est patibulo*"; letterlijk vertaald: "dat de Schepper van het Vlees naar het vlees aan het kruishout hangt).

De twee volgende verzen gaan daarop door en sluiten het lied af: het kruis is "mijn hoop", en "onze bevrijding". De oude mysterieuze teksten zijn door Bruckner van mysterieuze klanken voorzien.

Bruckner: Hymne, *Vexilla regis prodeunt* (WAB 51)

(opgenomen als *Gezang 185* in het *Liedboek voor de kerken*; hier de verzen 1, 9 en 10; de versen 1 en 10 in de vertaling van J.W. Schulte Nordholt; vers 9 aangepast).

Vexilla regis prodeunt
Fulget crucis mysterium
Quo carne carnis conditor
Suspensus est patibulo.

O crux ave spes unica
Hoc passionis tempore
Auge piis justitiam
Reisque dona veniam.

Te summa Deus Trinitas
Collaudet omnis spiritus
Quos per crucis mysterium
Salvas rege per saecula.
Amen.

*Des konings vaandels gaan vooraan,
't geheim des kruises grijpt ons aan,
dat op het schandhout uitgespreid
de Schepper als een schepsel lijdt.*

*O kruis, gegroet, enige hoop
in deze tijd van lijden.
Vermeerder de gerechtigheid voor de
vromen,
geef vergiffenis aan de aangeklaagden.*

*U brenge al wat leeft de eer,
Drievuldigheid, o ene Heer,
die ons door 't kruisgeheim bevrijdt,
regeer ons tot in eeuwigheid.
Amen*

Mendelssohn: Motet, Jauchzet dem Herrn alle Welt (Psalm 100), op.69 Nr. 2

Jauchzet dem Herrn alle Welt,
dient dem Herrn mit Freuden,
und kommet vor sein Angesicht mit
Frohlocken.

Er ist Gott, unser Herr,
er hat uns gemacht,
und nicht wir selbst, zu seinem Volke
und zu Schafen seiner Weide.

O geht zu seinen Thoren ein mit Danken
zu seinen Vorhöfen mit Loben
Danket ihm, und lobet seinen Namen.
Denn der Herr ist freundlich
und seine Gnad' und Wahrheit waltet
ewig.

Ehre sei dem Vater, und dem Sohne,
und dem heiligen Geiste.

Wie es war zu Anfang, jezt und immerdar,
und von Ewigkeit zu Ewigkeit.
Amen.

*Juicht de HERE, gij ganse aarde,
dient de HERE met vreugde,
komt voor zijn aangezicht met gejubel.*

*Erkent, dat de HERE God is;
Hij heeft ons gemaakt,
en Hem behoren wij toe, zijn volk, de
schapen die Hij weidt.*

*Gaat met een loflied zijn poorten binnen,
zijn voorhoven met lofgezang.*

*Looft Hem, prijst zijn naam.
Want de HERE is goed, en zijn
goedertierenheid is tot in eeuwigheid,
en zijn trouw tot in verre geslachten.*

*Eer aan de Vader en de Zoon
en de Heilige Geest.*

*Zoals het was in het begin, nu en altijd, en
in de eeuwen der eeuwen.*

Amen

Gezicht op de Petruskerk (Woerden)

Op de voorkant van dit programmaboekje prijkt een reproductie van een olieverfschilderij van Cornelis Vreedenburg (1880-1946) "Gezicht op de Petruskerk", geschilderd omstreeks 1925. De schilder is geboren in Woerden; hij schilderde veel stadsgezichten en taferelen aan de waterkant. Het schilderij "Gezicht op de Petruskerk" is te bezichtigen in het Stedsmuseum Woerden.

De bloemen bij dit concert zijn beschikbaar gesteld door:

Voor dit concert ontvingen we subsidies van:

kfHein, fonds

